1. Når en arbejdstager oppebærer en pension udelukkende i henhold til national lovgivning, er bestemmelserne i forordning nr. 1408/71 ikke til hinder for, at den nationale lovgivning finder anvendelse på ham i sin helhed, herunder de nationale antikumulationsregler. Såfremt anvendelsen af denne nationale lovgivning imidlertid er mindre fordelagtig for arbejdstageren end en anvendelse af ordningen i henhold til artikel 46 i forordning nr. 1408/71, er det bestemmelserne heri, der skal anvendes. I så fald finder artikel 46, stk. 3, som opstiller begrænsninger med hensyn til kumulation af ydelser, jfr. nærmere reglerne i artikel 46, stk. 1 og 2, anvendelse, således at antikumulationsreglerne i national lovgivning ikke kan bringes i anvendelse.

2. En førtidspension, hvortil der er opnået ret i henhold til lovgivningen i én medlemsstat, og en invalidepension, hvortil der er opnået ret i henhold til lovgivningen i en anden medlemsstat, skal anses som ydelser af samme art efter artikel 12, stk. 2, i forordning nr. 1408/71, der bestemmer, at indeholder en medlemsstats lovgivning bestemmelser om, at en ydelse skal nedsættes, stilles i bero eller bortfalde i tilfælde af kumulation med andre sociale sikringsydelser, hvortil der er opnået ret i denne medlemsstat eller i henhold til lovgivningen i en anden medlemsstat, finder disse bestemmelser ikke anvendelse, såfremt den pågældende modtager ydelser af samme art ved invaliditet, alderdom, dødsfald (pensioner) eller erhvervssygdom, der fastsættes af institutionerne i de forskellige berørte medlemsstater, bl. a. i overensstemmelse med bestemmelserne i forordningens artikel 46.

RETSMØDERAPPORT
i sag 128/88 *

I — Faktiske omstændigheder og retsforhandlinger

A — *Tvisten i hovedsagen*

Olandino Di Felice (sagsøgeren i hovedsagen), der er italiensk statsborger, udøvede beskæftigelse i Belgien som selvstændig erhvervsdrivende fra 1950 til 1964. Han oppebærer en italiensk invalidepension og indgav den 24. november 1983 ansøgning om at måtte blive tilkendt førtidspension fra det fyldte 60. år, den 28. april 1984.

Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants (Direktoratet for Social Sikring af Selvstændige Erhvervsdrivende) fastsatte det pågældende pensionsbe-

* Processprog: fransk.

løb i form af alderspension for selvstændige erhvervsdrivende til årligt 36 568 BFR med virkning fra den 1. maj 1984, men traf under henvisning til artikel 30a i den belgiske kongelige anordning nr. 72 af 10. november 1967 afgørelse om, at pensionen ikke kunne komme til udbetaling.

Di Felice anlagde herefter sag ved tribunal du travail de Bruxelles til prøvelse af denne afgørelse. Denne retsinstans lagde til grund, at sagsøgeren som udgangspunkt har krav på pension i form af alderspension for selvstændige erhvervsdrivende beregnet på grundlag af en tilbagelagt forsikringsperiode på 16/45 af den maksimale periode, nærmere bestemt en årlig pension på 39 007 BFR med virkning fra den 1. maj 1984, efter et fradrag på 25% (5% for hvert år før det fyldte 65. år). Inden afgørelsen om, hvorvidt denne pension skal komme til udbetaling, har den nationale retsinstans besluttet at forelægge Domstolen følgende spørgsmål:

»— Belgisk national lovgivning indeholder fortsat ingen bestemmelser, der regulerer spørgsmålet om kumulation af pensionsydelser (her personlig alderspension) i form af pension for selvstændige erhvervsdrivende med andre ydelser i form af 'alders- ... pensionsydelser eller ydelser, der træder i stedet herfor (her invalidepension), tilkendt i henhold til en... udenlandsk alderspensionsordning', idet vedkommende nationale myndighed, der udbetaler pensionsydelser, på dette grundlag finder at burde følge en bestemt praksis.

— Det ønskes oplyst, om dette indebærer eller vil kunne indebære en 'forskelsbehandling... på grundlag af nationalitet', jfr. Traktatens artikel 7, stk. 1, det være sig direkte eller indirekte eller udøvet på grundlag af nationalitet ved anvendelse af kriterier, der formelt er neutrale, men som rent faktisk medfører en forskelsbehandling derved, at udenlandske statsborgere stilles ringere på grund af krav, der er uforholdsmæssigt vanskelige at opfylde.

— Det ønskes endvidere oplyst, om forholdet falder eller vil kunne falde ind under bestemmelserne i artikel 52, stk. 2, og artikel 53 i Traktaten og i artikel 12, stk. 1 og 2, og artikel 43, henholdsvis i kapitel 3, jfr. navnlig artikel 44, stk. 1 og 2, og artikel 46, i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet.

— Endelig ønskes det oplyst, om italienske invalidepensionsydelser (her i egentlig forstand, dvs. at ydelserne endnu ikke er blevet afløst af alderspensionsydelser) og belgiske (førtids)-alderspensionsydelser i form af pension for selvstændige erhvervsdrivende skal anses som 'ydelser af samme art'.«

B — *Retsforhandlinger*

1. Den pågældende dom fra tribunal du travail de Bruxelles indgik til Domstolens Justitskontor den 27. april 1988.

2. I medfør af artikel 20 i protokollen vedrørende statutten for EØF-Domstolen har følgende indgivet skriftlige indlæg: Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved Dimitrios Gouloussis, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtiget, den 21. juli 1988, og Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants ved Ludo Paeme, administrateur général, den 27. juli 1988.

3. På grundlag af den refererendes dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse.

II — Den relevante belgiske lovgivning

Som anført ovenfor blev afgørelsen fra Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendant om, at Di Felices alderspension ikke kunne komme til udbetaling, truffet under henvisning til artikel 30a i den belgiske kongelige anordning nr. 72 af 10. november 1967, der indeholder følgende bestemmelse:

»Ydelser som omhandlet i dette kapitel... kommer kun til udbetaling, såfremt den ydelsesberettigede ikke udøver nogen erhvervsmæssig beskæftigelse og ikke oppebærer ydelser som følge af sygdom, invaliditet eller ufrivillig arbejdsløshed i henhold til belgisk eller udenlandsk lovgivning om social sikring eller en ordning, der finder anvendelse på ansatte i en international organisation.«

Endvidere indeholder den kongelige anordnings artikel 31 følgende bestemmelse:

»For så vidt angår de i dette kapitel omhandlede ydelser, træffer kongen nærmere bestemmelse om:

1) i hvilket omfang ydelserne indbyrdes kan kumuleres;

2) i hvilket omfang ydelserne kan kumuleres med alders- eller efterladtepension eller ydelser, der træder i stedet herfor, tilkendt i henhold til en belgisk eller udenlandsk alders- eller efterladtepensionsordning (eller en ordning, der finder anvendelse på ansatte i en international organisation), eller med ydelser, som kongen træffer bestemmelse om skal sidestilles hermed, det være sig ydelser til den ydelsesberettigede selv eller ydelser til dennes ægtefælle.«

Som anført af den nationale retsinstans er de omhandlede gennemførelsesbestemmelser endnu ikke blevet udstedt, for så vidt angår selvstændige erhvervsdrivende, mens gennemførelsesbestemmelser, for så vidt angår arbejdstagere, blev udstedt den 30. marts 1981.

III — Skriftlige indlæg

Kommissionen og Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants har indgivet skriftlige indlæg.

1. *Spørgsmålet, om Traktatens artikel 7 er til hinder for at anvende en national bestemmelse, hvorefter en pension i form af en alderspension for selvstændige erhvervsdrivende ikke kommer til udbetaling, såfremt den pågældende oppebærer en invalidepension i henhold til en anden medlemsstats lovgivning*

Kommissionen har om dette spørgsmål gjort gældende, at det må besvares benægtende. Kommissionen har nærmere anført, at det fremgår af Domstolens praksis vedrørende kumulation af pensionsydelser, at der aldrig på grundlag af Traktatens artikel 7 er blevet rejst tvivl om lovligheden af at anvende en national antikumulationsregel som den i forelæggelsesdommen omhandlede. Det gælder dog, at såfremt anvendelsen af en natio-

nal lovgivning (herunder antikumulationsregler) viser sig at være mindre fordelagtig for en arbejdstager end en anvendelse af artikel 46 i forordning nr. 1407/71, finder bestemmelserne heri anvendelse.

Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants har ikke taget til stilling til nærværende spørgsmål.

2. *Spørgsmålet, om den pågældende nationale antikumulationsregel er omfattet af anvendelsesområdet for artikel 52, stk. 2, og artikel 53 i Traktaten og for artikel 12, stk. 1 og 2, artikel 43, artikel 44, stk. 1 og 2, og artikel 46 i forordning nr. 1408/71*

Kommissionen har om dette spørgsmål gjort gældende, at bestemmelserne i forordning nr. 1408/71 vedrørende fastsættelse og beregning af pensionsydelser fra tidspunktet for ikrafttrædelsen af Rådets forordning nr. 1390/81 af 12. maj 1981 (EFT L 143, s. 1) tillige har fundet anvendelse på selvstændige erhvervsdrivende. Det følger heraf, at den omhandlede bestemmelse — som er en bestemmelse om, at en ydelse stilles i bero, jfr. artikel 12, stk. 2, i forordning nr. 1408/71 — er omfattet af anvendelsesområdet for de bestemmelser i denne forordning, som den nationale retsinstans har henvist til.

Kommissionen har anført, at henvisningen til Traktatens artikler 52 og 53 er irrelevant, da forordning nr. 1390/81, hvorved anvendelsesområdet for forordning 1408/71 blev udvidet til også at omfatte selvstændige erhvervsdrivende, er udstedt på grundlag af Traktatens artikler 2, 7, 51 og 235.

Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants har ikke taget til stilling til nærværende spørgsmål.

3. *Spørgsmålet, om henholdsvis førtidspensionsydelser og invalidepensionsydelser, der endnu ikke er blevet afløst af alderspensionsydelser, må anses som ydelser af samme art, jfr. artikel 12, stk. 1, i forordning nr. 1408/71*

Kommissionen har om dette spørgsmål gjort gældende, at henholdsvis den belgiske førtidspension, som Di Felice er berettiget til som selvstændig erhvervsdrivende, og de italienske invalidepensionsydelser, der endnu ikke er blevet afløst af alderspensionsydelser, er ydelser af samme art i den i artikel 12, stk. 1, i forordning nr. 1408/71 forudsatte betydning. Ifølge Domstolens praksis skal sociale sikringsydelser anses for at være af samme art, når deres genstand og formål samt beregningsgrundlag og tilkendelsesbetingelser er identiske (jfr. f. eks. dom af 6. oktober 1987, sag 197/85, Stefanutti, Sml. s. 3855). Det gælder i sagen, at begge de to former for ydelser skal tjene til underhold for personer, der som følge af invaliditet eller alderdom ikke længere er arbejdsdygtige, og at ydelsernes størrelse i begge tilfælde fastsættes på grundlag af forsikringen af den pågældende og dennes bidrag (jfr. dom af 24. september 1987, sag 37/86, Coenen, Sml. s. 3589). Det følger heraf, at den nationale antikumulationsregel ikke kan finde anvendelse, og at beløbet efter artikel 46, stk. 1, i forordning nr. 1408/71 er det, som arbejdstageren ville have ret til i medfør af national lovgivning, såfremt han ikke oppebar pension i henhold til lovgivningen i en anden medlemsstat (jfr. dom af 2. juli 1981, 116, 117, 119, 120 og 121/80, Celestre, Sml. s. 1755). Ved fastsættelsen af pensions-

beløbet må der på dette grundlag foretages en forholdsmæssig beregning i overensstemmelse med artikel 46, stk. 2, hvorefter den »autonome ydelse« må sammenholdes med »fællesskabsydelsen«, idet det højeste af de pågældende to beløb repræsenterer den pensionsydelse, som skal tilkendes.

Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants har gjort gældende, at de pågældende ydelser, nemlig henholdsvis de belgiske førtidspensionsydelser og de udenlandske invalidepensionsydelser, der endnu ikke er blevet afløst af alderspensionsydelser, ikke kan anses som ydelser af samme art, jfr. artikel 12, stk. 2, i forordning nr. 1408/71, og at bestemmelserne i belgisk lovgivning om, at en ydelse skal nedsættes, stilles i bero eller bortfalde i tilfælde af kumulation af en alderspension og andre sociale sikringsydelser i form af pension, kan bringes i anvendelse over for Di Felice, selv om der er tale om ret til ydelser erhvervet i henhold til lovgivningen i en anden medlemsstat.

J. C. Moitinho de Almeida
Refererende dommer